

Hvad gør vi med de forsømte gravsteder?

Kirkegårdsinspektør H. D. Ørsted-Hansen

»Vi takker dig vor lille mor,
for hvad du var derhjemme.
Vi planter dig et blomsterflor
og vil dig aldrig glemme.«

Denne rørende kærlighedserklæring til en afdød mor fandtes indhugget i et granitmonument. D. v. s. i første omgang sås kun navn og data. Efterskriften blev først synlig, da gravstedet blev rensat for tidsler, brændenælder og flerårige skud fra ligustrumbækken!

Sådanne grave må vi altid regne med et vist antal af, og årsagen til deres miserable forfatning behøver ikke netop at søges i glemsomhed og ligegyldighed. Når adskillige mennesker af pietetshensyn selv ønsker at holde deres gravsted i stedet for at lade kirkegården gøre det, og disse mennesker selv falder bort, er det ikke altid, der i deres nærmeste kreds findes andre, som er villige til at påtage sig de udgifter, det vil medføre at lade kirkegården besørge det. Der tales måske om det, men ingen aftale bliver truffet; graven glemmes, — og den følgende sommer har kirkegården en forsømt grav mere.

Man kommer ikke udenom dem og må tage stilling til, hvordan man på den bedste og mest hensigtsmæssige måde løser dette problem.

Det, vi gerne vil opnå, er at behandle disse grave, så de ikke henligger til mispyrd for kirkegården og med alt deres frøspredende ukrudt er til gêne for andre gravstedbrugere.

De anvendte fremgangsmåder er forskellige fra kirkegård til kirkegård. Og det må vel være sådan, afhængigt af kirkegårdens ledelse og det pågældende kirkegårds Publikum. Der er jo nu engang forskel på København og Vestjylland.

I København — de kommunale kirkegårde — anvendes en omstændelig og kostbar, men effektiv metode:

Tidligt i forsommeren gennemgås samtlige afdelinger, og alle forsømte grave opnoteres i dertil udfærdigede trykte formularer med alt, hvad der findes paa gravstedet. Der sendes herefter en skrivelse til gravstedbrugeren for såvidt adressen haves. I modsat fald søges den gennem folkeregistret. I skrivelsen beklages, at gravstedet ligger til mispyrd for kirkegården, og det henstilles under henvisning til lov af 30. juni 1922, § 23, at sagen bringes i orden i løbet af 10 dage. Samtidig gøres opmærksom på renholdelsesprisen (plus 50% heraf til den første nødvendige ordning), og girokort vedlægges.

Når fristen er udløbet, efterses gravene igen. For deres vedkommende, der imidlertid har rengjort gravstedet, er sagen ude af verden; for andres vedkommende, der på girokortet har indsendt renholdelsesprisen plus 50%, er sagen også klar. Resten — de, der ikke har ladet høre fra sig og heller ikke har rørt gravstedet, — tilskrives påny, denne gang i anbefalet brev, i hvilket man gør opmærksom på, at kirkegården, da man ikke har modtaget svar på skrivelse af — —, omgående vil rydde graven, der vil blive udlagt med grus. Forinden er der på gravstedet anbragt et zinkskilt med påskriften: »Udvist til rydning, henv. på kirkegårds-kontoret«. Efter yderligere en kort frist ryddes gravene, udlægges med grus og renholdes herefter for kirkegårdens regning.

Det er et spørgsmål, om denne fremgangsmåde er den rette. Det meget eftersyn og et omfattende skriveri binder megen arbejdskraft af såvel ledere som underordnede. Og selv om man opnår at få et antal gravsteder til vedligeholdelse, viser erfaringen, at mange af dem allerede det følgende år igen figurerer på listen over forsømte grave. Der foreligger ikke nogen

fyldstgørende opgørelse over, hvordan økonomien stiller sig på dette område, og selv om det vel ikke skal være nogen indbringende forretning, er det vist *for* meget at gøre ud af netop denne kategori af gravsteder.

I en by som *Århus* (o. 138,000 indb.) opnår man et særdeles tilfredsstillende resultat på betydelig nemmere og billigere måde, idet man undlader den anden skrivelse (i anbefalet brev). Når meddelelse er tilsendt skødehaveren, og der ikke reageres, ryddes gravstedet og holdes for kirkegårdens regning i den resterende del af fredningsperioden.

Har man ikke adresse på skødehaver eller pårørende, anbringes et lille zinkskilt med påskrift: »Udvist til rydning, henv. begravelsesvæsenets kontor, rådhuset.«

Dette skilt får lov at stå i 3 måneder, og er der ikke sket henvendelse til kontoret eller gravstedet bragt i sømmelig stand, ryddes det helt, der plantes et par buske, og gravstedet renholdes af kirkegården.

I *Vejle* (o. 34,000 indb.) er fremgangsmåden den, at gravene gennemgås hvert forår. På de dårligt holdte anbringes et skilt med påskriften: »Sløjfes!« Denne »sorte kokarde« bliver stående i seks uger, og er gravstedet ikke indenfor dette tidsrum bragt i ordentlig stand, ryddes gravstedet, idet man dog lader monumentet blive stående. Der plantes et par sirbuske, hvorefter gravstedet renholdes for kirkegårdens regning. Skødehaveren tilskrives ikke, og fremgangsmåden er fuldt tilfredsstillende. Skiltet har stor moralsk virkning, og som regel reageres der ret omgående.

I *Helsingør* (o. 30,000 indb.) skriver man til det forsømte gravsteds skødehaver, som får 14 dage til at bringe gravstedet i sømmelig stand. Svares der ikke herpå, eller har man ingen adresse, sættes en rød pæl på gravstedet. Når denne har stået en passende tid, og der stadig ikke rea-

geres, ryddes gravstedet; der plantes et grønt træ, hvorefter graven renholdes ved kirkegårdens foranstaltning.

Jo mindre kirkegården er, jo mindre vil formentlig problemet være. På landsbykirkegården eksisterer det næppe (jævnf. s. 90-91). Her kender folk hinanden, og man føler det som en plet på sin ære, om slægtens gravsted ikke holdes smukt i stand. Her vil en mundtlig henvendelse og aftale mellem graveren og skødehaveren være tilstrækkelig.

Der er imidlertid et andet spørgsmål, som her bør drages frem.

I tidligere omtalte lov hedder det: »Hvor gravstedejeren ikke selv sørger for gravstedets sømmelige vedligeholdelse, eller hvis den, til hvem han har overdraget vedligeholdelsen, overtræder vedtægten herfor, kan gravstedejeren tilpligtes at overdrage vedligeholdelsen til kirkegården for dennes takst. I vægringstilfælde kan gravstedet ryddeliggøres og besås med græs eller gruslægges, men må ikke tages i brug forinden udløbet af det i § 24 ommeldte åremål« (fredningsperioden).

Udtrykket »gravstedet ryddeliggøres« kan åbenbart fortolkes på forskellig måde, idet det er sket, at gravstedbrugere har følt sig fortørnet over, at kirkegården ikke alene har fjernet den misrøgtede beplantning, men også har fjernet det monument, gravstedbrugeren i sin tid har købt og ladet opstille. Da det jo ikke i sig selv er forandret, mener man ikke, at det kan være til misryd i højere grad nu end før, og at der derfor begås et misgreb ved også at fjerne det.

På de *københavnske* kirkegårde har man ikke villet sætte sagen på spidsen, men har i nogle tilfælde påny opsat stenen uden udgift for skødehaveren. Der er således ikke skabt præcedens for denne fremgangsmådes juridiske holdbarhed.

I nogle tilfælde vilde der intet være i vejen for at lade monumentet stå til fredningsperioden var udløbet, men i andre

tilfælde, — hvor det f. eks. drejer sig om tavler, — vil det være upraktisk.

I Vejle lader man som nævnt monumentet stå i fredningsperioden. Dette er muligvis tilfældet flere steder, og det væsentlige vil da også være, at behandlingen af disse gravsteder er ensartet for de pågældende kirkegårde.

Iflg. loven kan de ryddede gravsteder også udlægges med græs. Det er sikkert meget få steder, man benytter sig af det, da græsgravene selvsagt kræver langt større pasning end de gruslagte, og da de forsømte grave betyder en belastning af kirkegårdens budget, udgør de et spørgsmål, som vel skal løses på en tilfredsstillende, men samtidig ikke for kostbar måde. Derfor: Ikke mere skrivi og administration end allerhøjest nødvendigt. Derefter: grus, evt. med en sirbusk, en staude eller et stedsegrønt træ.

NB.

I ovenstående artikel citerer forfatteren den kgl. anordning af 1927's § 13, stk. 2 om rydning af forsømte grave. Denne bestemmelses udførelse fortælles der også om. Men samme § siger i sit stk. 3, at »Såfremt der i Vedtægten er fastsat en Takst, for hvilken Kirkegaarden overlager Vedligeholdelse af Gravsteder, kan Gravstedsejeren i Tilfælde af, at Gravstedet ikke behørigt vedligeholdes, tilpligtes at overdrage Vedligeholdelsen til Kirkegaarden for dennes Takst«, — og dette er efter min opfattelse en så god bestemmelse, at den burde udnyttes fuldt ud. At rydde en grav er ingen sag, men hver ryddet grav betyder i hvert fald i ikke helt gamle gravgårde et hul i rækken, — og det er noget, der ikke burde findes. Da de allerfleste kirkegårde har vedligeholdelsestakster, hvorefter man påtager sig det pågældende

arbejde, kan praktisk taget *alle* kirkegårde benytte sig af bestemmelsen.

Såfremt man har adressen på den, der forsømmer sit gravsted, og såfremt man har nogen sandsynlighed for, at vedkommende er i stand til at betale den bagatel, en årlig vedligeholdelse normalt koster, og især når gravstedet ligger på et sted, hvor en ryddet grav æstetisk vil virke forringende for kirkegårdsbilledet eller gravgårdsbilledet, bør kirkegården efter min opfattelse absolut ikke rydde det, men gøre brug af det virkelig generøse tilbud, som lovingen har givet den i den nævnte bestemmelse, og simpelthen istandsætte den forsømte grav, — derefter vedligeholde den i fineste stand, sende regningen med en henvisning til anordningens ordlyd, — og dersom vedkommende ikke reagerer, må man som en anden myndighed indkassere beløbet ad samme vej som efterladende borgere må betale deres skatter.

Den kongelige anordning er for tiden til revision, og for at få nye bestemmelser af gavnlig art ind, må der måske fires på andre; hvis der er bestemmelser i den, som ikke bliver udnyttet, er der stor fare for, at de må udgå til fordel for nye. Det var rart, om det kunne dokumenteres, at kirkegårdene benyttede den ovennævnte bestemmelse, — og i bekræftende fald forekommer det mig rimeligt, at der i anordningen tilføjedes, at det tilkom de kommunale myndigheder på given foranledning at indkassere de beløb, der her vil være tale om, på samme måde som andre avgifter til det offentlige (kirkeskat, kommuneskat, elektricitetsavgift o. s. v.). Det bør være kirkegårdenes pligt overfor forsømmere at udnytte enhver bestemmelse i lovgivning og vedtægter, der er til det fælles (d. v. s. kirkens og kirkegårdens) fordel.

Red. anm.